

ZA „TRANZICIJU“ CENTRALIZOVANJA SRBIJE (Ključni aspekti odnosa između tranzicije i decentralizacije)

Sažetak

Tranzicija bez decentralizacije je nemoguća, a decentralizacija bez tranzicije pogubna. Ovo prvo smo imali poslednjih dvadeset godina i vidimo kuda to vodi. Ono drugo smo imali prethodnih četrdeset godina i videli smo do čega je to dovelo. Svih ovih godina to ne želi da prizna jedino država koja je samo država glavnog grada, a svima ostalima prinudni izvršitelj. Ona danas smatra da je sloboda to što u njoj može slobodno da se organizuje jedan „Obraz“. Ali slobodno organizovanje građana u opštinu, ona ni dan danas ne smatra poželjnom vrstom slobode.

Abstract

The transition is impossible without decentralization, and decentralization without transition is disastrous. The first we had the last twenty years and we see now where it leads. The second we had the last forty years and we have seen up to which it led. All these years this does not want to admit only the state which is only the state of the capital, and to everyone else forced executor. It still believes that freedom is when it is free to organize an "Obraz". But free organizing citizens in the municipality, it is not considered as a desirable kind of freedom even today.

Ključne reči: tranzicija, decentralizacija, država, sloboda.

Key words: transition, decentralization, state, freedom.

Znatizelja

„Tranzicija (lat. „transitio“ od „transere“ – prelaziti) je proces promena iz jednog stanja u drugo“ (Klajn i Šipka, 2008: 1263). Kada je reč o tranziciji u političkom smislu, onda se to drugo stanje određuje kao „stanje tržišne privrede i demokratije“ (Klajn i Šipka, 2008: 1263). Decentralizacija (lat. „de centrum“ – od središta) je takođe proces promena, samo u smislu „prenošenja izvesnih poslova (u vlasti, u privrednoj organizaciji i sl.) iz centra na niža mesta, ili iz glavnog grada u regionalne i lokalne centre“ (Klajn i Šipka, 2008: 360). „U jednoj studiji Svetske banke navodi se podatak da je 63 od ukupno 75 zemalja u svetu sa preko 5 miliona stanovnika, a

koje su svrstane u zemlje u razvoju i tranziciji, izvršilo značajnu decentralizaciju prenoseći vlast sa centralnih vlasti na lokalne autoritete“ (Pejić, 2007: 23). Srbija je zemlja koja se nalazi u tranziciji. I to već punih 20 godina. Srbija je zemlja koja se ne decentralizuje. I to već punih 20 godina. Čini se da za Srbiju danas nema aktuelnijeg pitanja od pitanja o ključnim aspektima odnosa tranzicije i decentralizacije?

Vrednosno stanovište

Ima mnogo načina da se o tome govori. Po mom mišljenju, osnovno je da se sasvim jasno uoči da danas u svetu postoje „samo dva tabora, dve politike, dva moguća ljudska stava. To nisu levica i desnica, gotovo neprepoznatljive u svojim manifestacijama. To nisu ni Tradicija i Napredak koji se podjednako žele da pokažu kao branitelji slobode. To nisu socijalizam i kapitalizam, od kojih jedan hoće biti nacionalnim a drugi etatističkim“ (De Rougemont, 1989: 328) To nisu ni pozicija i opozicija, koje bi da zadrže ili osvoje vlast, a u stvari su same već osvojene njome. „Ništa više to nisu Pravda i Sloboda koje je nemoguće suprotstaviti, kako u stvarnosti, tako i u načelu“ (DeRougemont, 1989: 328). Vrednujući sve te podele kao drugorazredne, ukazujem na tabor Slobode i tabor Moći. Jedna šansa i jedna pretnja.

Tabor Slobode čine oni koji bi da „uzmu vlast nad samim sobom“ (DeRougemont,1989: 340) a tabor Moći – oni koji bi da „uzmu vlast nad drugim“ (DeRougemont, 1989: 340). Ovi prvi bi da stvaraju vlast, tj. sebe, a ovi drugi da je osvajaju, tj. da prinudno usrećuju ljude oko sebe. Ovi prvi su svoji među drugima, a ovi drugi – tuđi među svojim. Ovi prvi pitaju „Šta mogu da učinim?“, a ovi drugi „Šta će se dogoditi?“. Načelo ovih prvih je „Čovek je čoveku zajednica!“, a ovih drugih „Čovek je čoveku pijavica!“. Stanovište ovih prvih je – volja za slobodom uz preuzimanje rizika svoje slobode, što daje jedan okvir za analizu odnosa tranzicije i decentralizacije. Stanovište ovih drugih je – sigurnost po svaku cenu, što daje drugi okvir za analizu tog odnosa. Moje stanovište je stanovište ovih prvih, tj. stanovište Evropljana.

Moje je stanovište da se čovek „nije razvio u slobodi“ , već da je „sloboda ... produkt civilizacije“: produkt koji je „oslobodio čoveka okova male grupe, momentalnih raspoloženja kojih je čak i vođa morao da se pridržava. Sloboda je omogućena postepenom evolucijom discipline civilizacije koja je, istovremeno, disciplina slobode. Ona bezličnim apstraktnim pravilima štiti čoveka od samovoljnog nasilja drugih i omogućava svakom pojedincu da pokuša da za sebe izgradi zaštićen posed koji niko ne sme da ometa i unutar kojeg može da koristi svoje sopstveno znanje za svoje sopstvene ciljeve (Hajek, 2002: 399). „Bilo bi to tužno nerazumevanje principa slobodnog društva ako bi se zaključilo da oni (principi – S.D.), zato što malu grupu moraju da liše prinudnih moći, ne pridaju veliku važnost dobrovoljnoj aktivnosti u malim grupama. Ograničavajući prisilu na

vladine činioce i njenu upotrebu na nametanje opštih pravila, ti principi ciljaju na smanjenje prinude i ohrabrenje dobrovoljnih pregnuća. Štetna ideja da sve javne potrebe moraju da budu zadovoljene prinudnom organizacijom i da sva sredstva koja su pojedinci spremni da posvete javnim ciljevima moraju da budu pod kontrolom vlade, potpuno je strana osnovnim principima slobodnog društva“ (Hajek, 2002: 267). Moje je stanovište da je „ Autonomija za grupe isto što i sloboda za osobe“ i da „ ne može biti stvarne slobode građana dokle god kolektivi kojima pripadaju nisu i sami postali potpuna odgovorni“ (DeRougemont, 1989: 319)

Podudarnost svrha

Sa tog stanovišta posmatrano, tranzicija i decentralizacija predstavljaju dva imperativa jedne iste potrebe - potrebe za otvaranjem prema drugima; ili, što je isto – potrebe za ispoljavanjem volje za delovanjem; ili, što je isto – potrebe za suprotstavljanjem svim oblicima vlasti što dovode do degradacije ljudskih odnosa (kao svojevrsnim oblicima nasilja i, u krajnjem izrazu, samokažnjavanja); ili, što je isto – potrebe za stvaranjem jedne nove strukture vlasti, kao vlasti koja se uzima nad sobom, za početak u okviru grupe za građansku akciju. U tom smislu, ljudska suština tranzicije i decentralizacije je ista – i jedan i drugi proces predstavljaju zadovoljavanje potrebe za oblikovanjem osobenog, sebi svojstvenog načina života. S druge strane, isti je i način na koji ova dva procesa određuju mogućnost zadovoljavanja ove potrebe. Naime, i jedan i drugi proces idu u susret čoveku tako što polaze od činjenice da „čovek doživljava svoj svakodnevni život kao kvalitet (ili kao nedostatak kvaliteta) samo na lokalnom i regionalnom nivou“ (DeRougemont,1989: 274).

Podudarnost društvenog i političkog čina

Sa svoje pak strane, želja da se bude svoj među drugima, ostvarljiva je samo u pojmljivim malim grupama, ne u društvenoj praznini usamljenih gomila. Samo u sistemu pojmljivih malih grupa ljudi mogu preuzeti odgovornost za sebe, ispoljiti volju da ponovo otkriju svoje autonomije, te izgrađivati svoj osobeni način života. Samo u takvom sistemu moguće je osloboditi onaj suštinski, ljudski oblik energije, koji čovek izvlači iz sopstvenog tela, duha ili ciljeva, a bez koga je sve nedostupno, daleko i beznadežno. Samo u takvom sistemu moguće je, ne samo ne biti sadašnja Srbija, već biti odgovorna Evropa.

Zato tranzicija, čak i u osiromašenoj Srbiji, pre svega i iznad svega mora da se postavlja kao pitanje ljudi, a ne kao pitanje materijalnih dobara. A to onda dalje znači, da tranzicija mora da bude put ka stvaranju takvog „društva čije formule nisu diktirane odozgo, ne silaze do nas s visina glavnog grada već, naprotiv, pripremaju se i pronalaze na nivou svakodnevnih izbora i raspoređuju

se po želji slobode, koja je jedina ujedinjujuća, ukoliko je cilj svakoga“ (DeRougemont,1989: 258). I to onda dalje znači da je tranzicija stvaranje malih razumnih zajednica posredstvom malih umnogostručnih akcija, koje već ispunjavaju bezbroj raznih dobrovoljnih udruženja što postoje širom sveta, ali i kod nas. I, jasno - taj se potencijal delovanja ne ostvaruje, niti se može da ostvaruje na nacionalnom nivou, za koji većina danas u Srbiji misli kako je jedino valjan, a gde on vidljivo odumire, usled nemogućnosti da se izrazi. I, jasno - već samo ostvarivanje tog potencijala predstavlja istovremeno i čin tranzicije i čin decentralizacije.

Da li treba potsećati na ono što je još daleke 1965. godine tako energično tvrdio R. K. Kornjuel, obrazlažući kako je za zdravo društvo najvažnije da između komercijalnog i državnog sačuva treći, nezavisni sektor. Pritom, on je verovao da bi, ako se potpuno mobiliše, nezavisni sektor mogao da: „1) Zaposli svakoga ko je voljan i sposoban da radi; 2) Izbriše siromaštvo; 3) Pronađe i reši problem poljoprivrede; 4) Svakome pruži dobru zdravstvenu zaštitu; 5) Zaustavi maloletnički kriminal; 6) Obnovi naše gradove i anonimne sirotinjske četvrti pretvori u humane zajednice; 7) Svima pruži pristojne penzije; 8) Stotine vladinih propisa zameni efikasnijim kodeksima ponašanja, snažno podstaknutim svim profesijama i budnom štampom; 9) Kontroliše ukupan istraživački napor nacije; 10) Našu spoljnu politiku pretvori u krstaški rat za ljudsko blagostanje i lično dostojanstvo; 11) Izvrši pošteniju raspodelu vlasništva nad akcijama; 12) Zaustavi zagađivanje vazduha i vode; 13) Pruži svakoj osobi obrazovanje koje joj je potrebno, koje želi i od kojeg može da zaradi; 14) Svakome ko to želi pruži kulturni i obrazovni odušak; 15) Izbriše rasnu segregaciju“ (prema Hajek, 2002: 310). Verujući da nezavisni sektor ima moć da uradi ove teške stvari, R. K. Kornjuel se istovremeno čudio procesu koji se odigravao pred njegovim očima, a to je da „kada se njegova snaga povećava mi mu sve manje i manje dajemo da to čini, a sve više i više zajedničkih zadataka dodeljujemo vladi“ (prema Hajek, 2002: 310)

Jer, već samo to stvaranje malih razumnih jedinica u formi grupa za građansku akciju – a to je nešto što se ovih godina dešava i u Srbiji - predstavlja istovremeno: i društveni čin tranzicije, tj. stupanja na put što vodi ka društvu Slobode; i politički čin decentralizacije, tj. preraspodelu moći političkog odlučivanja i upravnih nadležnosti. Jer, svaka od ovih malih razumnih jedinica, još dok je u glavi svojih tvoraca, poseduje nešto što danas nema ni jedna jedina aktuelna politička jedinica u Srbiji, a to je – svest o podudarnosti između veličine promišljenog zadatka i veličine sebe kao zajednice. A to je upravo sama suština decentralizacije kao političkog čina – odrediti podudarnost, od slučaja do slučaja, između veličina promišljenog zadatka i veličina zajednice: opštinske, gradske, regionalne. I, svakako, stalno obnavljanje razlučivanja ovih nivoa odlučivanja. A to dalje podrazumeva građanina koji je otkrio da upravljanje sobom „ne zavisi o političkim partijama, da nije ništa više levo nego desno, ili centar, već da iziskuje temeljnu opciju slobode, a ne moći,

odgovornosti , a ne stranačke discipline; stvarnog nadzora nad upravljanjem, a ne čvrste vlade“ (DeRougemont,1989: 296)

U raskoraku sa zdravim razumom

Na žalost, srpska država, koja je samo država glavnog grada a svima ostalima prinudni izvršitelj¹⁾, predstavlja danas dvadesetogodišnji primer kako jedna država radije pristaje na to da propadne kao tranzicija, nego da se uzdigne kao decentralizacija. Doduše, srpska država kao država glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj, ima u tom svom pristajanju: simplifikatorsku podršku nauke glavnog grada; manipulatorsku podršku politike glavnog grada; kompenzacionu podršku tzv. nezavisnih intelektualaca glavnog grada; lukrativnu podršku tzv. civilnog sektora glavnog grada; egzaltiranu podršku rentijera glavnog grada; osvedočenu podršku tajkuna glavnog grada; bezočnu podršku medija glavnog grada; autističnu podršku stanovnika glavnog grada; ustreptalu podršku državnih činovnika glavnog grada; prećutnu podršku kriminalaca glavnog grada; tradicionalnu podršku crnogoraca glavnog grada; samopobijajuću podršku ljubitelja avalskog tornja glavnog grada; i, kako to dolikuje, anticipativnu podršku svih palanačkih metropolista u Srbiji. Svakako, time lista hranitelja Moći u Srbiji nije zaokružena, ali je pretnja tranziciji i decentralizaciji Srbije u dovoljnoj meri predočena. Ishodište te pretnje je „udaljenost između Vlasti i ljudskih i prirodnih stvarnosti, taj duh apstrakcije, prezir prema osećaju građanske odgovornosti“ (DeRougemont, 1989: 103)

Podudarnost dva politička čina

Tranzicija ne može da se svede na proces demokratizovanja države, jer to samo vodi ka podružtvljanju paternalizma. Ljudima koji žele da budu svoji među drugima ne olakšava njihovu sudbinu to što će se starateljstvo glavnog grada zameniti regionalnim ili lokalnim starateljstvom, tj. spoljašnjim nametanjem granica. Tranzicija mora da bude put ka autentičnoj demokratiji, tj. proces političkog okupljanja ljudi koji uzimaju vlast nad sobom na raznim nivoima odlučivanja. No, to je onda istovremeno i čin stvaranja političkog prostora građanske participacije u kojem pojedinac postaje prisutan za svet i za sebe samog zajedno. A to je onda decentralizacija. I, svakako, koliko god bilo dobro to što decentralizacija ulazi na velika vrata u politiku, nije dobro pristupati decentralizaciji onako kako to čine „Ujedinjeni regioni Srbije“, tj. kao obnavljanju samoupravljanja odozgo. Jednom smo to već imali, i znamo kako je završilo. S tim u vezi, tranzicija i decentralizacija u Srbiji mogli bi da se ukrste, u napred pomenutam smislu, u tački „Slobodni gradovi Srbije“. To bi bio jedini smislen odgovor na situaciju koja bi mogla da se izrodi u nešto što

je materalo jednog predsednika vlade da kaže „ Delovanje regionalnih institucija podvrgnuto je bilo, sve do sada, gotovo tiranskom uticaju središnje vlade. Predsednici regionalnih vlada bili su imenovani odozgo. Naš program sadrži samo jednu jedinu reč – decentralizacija“ (DeRougemont,1989: 353)

Paralelizam besmislica

Na žalost, danas u Srbiji oni koji žele da budu svoji među drugima mogu slobodno da formiraju „Obraz“, ali ne i svoju opštinu. Ovima prvima je slobodu dala država – nacija, a ovima drugima je slobodu oduzela - država proletarijata. I jedno i drugo je na snazi.

Ukrštanje ekonomske tranzicije i decentralizacije

Ono u tranziciji, što decentralizaciju čini nužnom, bar isto onoliko koliko i društveni aspekt tranzicije, to je ekonomska komponenta ovog procesa promena. Svakako, društveno odgovorna tržišna privreda, koja je svetski proces, pruža onima koji žele da budu svoji među drugima – više nego i jedan drugi oblik privređivanja, posebno kada je reč o efikasnosti. No, nema društveno odgovorne tržišne privrede bez društveno odgovornog pojedinca. A opet, nema društveno odgovornog pojedinca bez autonomnih grupa „suženog“ kroja – opštine, regiona, u kojima bi pojedinac zaista i mogao da deluje odgovorno.

Uostalom „centralizacija je uvek uspevala samo u meri u kojoj su ljudi neke regije – preko predstavnika ...koji ih.. često izdaju, a koji ove iznova biraju – radije tražili subvencije od glavnog grada nego na licu mesta pronalazili vlastite izvore, to jest nastojali prilagoditi se onima koje im sama Priroda njihove regije nudi“ (DeRougemont, 1989: 116). Uostalom „država - nacija je povezana s ratom svojim postankom i na svakoj etapi njenog kretanja k formuli koju predstavlja totalitarna država. ... Nužnosti brze mobilizacije izazivaju centralizaciju administracije i sredstava komunikacije ... a uslov efikasne centralizacije je odumiranje ili uklanjanje lokalnih vlasti i građanskog života u provincijama, koje je postignuto podelom zemlje na samovoljno skrojene departmane. Svi putevi.... sve železničke pruge.... svi auto - putevi polaze iz Glavnog grada i vode u njega. Kao i u Rimskom carstvu, to su putevi Administracije, ponajpre, a ne trgovine, zatim Armije, a ne kulture... „ (DeRougemont, 1989: 105)

Uzgajanje homo – sapiensa

Na žalost, danas je u Srbiji na delu potpuno suprotan društveni proces. Postojeće opštine su toliko „širokog“ kroja, da je u njima praktično onemogućena i sama pojava, a kamo li delovanje društveno odgovornog pojedinca. Nekadašnja, prirodno ustanovljavana veza, koja je postojala između spontano društvenog (zajednice) i političkog (upravljanja), prekinuta je iz ideoloških razloga - davno i brutalno, a da se nikada nakon toga nije ni pokušalo sa njenim ponovnim uspostavljanjem. U međuvremenu, Slovenci, Hrvati, Makedonci i Albanci na Kosovu shvatili su pogubnost onoga što se desilo i ispravljaju stvari u hodu. Srbi spavaju snom velegrađana, seljakajući obesmišljeni status grada od sela do sela i uzgajajući po Srbiji „cvrčke“ i proterujući „mrave“.

U procesu društvene lobotomije, tačnije u prvoj fazi tog procesa, koji je u Srbiji trajao između 1945. i 1964. godine, država je sprovela opšte zatamljivanje osećanja pojedinačne i zajedničke odgovornosti, i to tako što je ljudima sistematski razarala osećaj uzajamne pripadnosti, pretvarajući njihove viševjekovne, samonikle, raznovrsne i jedinstvene društvene entitete (sela, zaseoke, varoši, gradove, srezove, banovine) u ideološko - političke kibuce. U tom procesu egalitarizacije, poništavanja postojećih razlika i organizacionog i svakog drugog uniformisanja pojedinaca i zajednica, nestalo je 2.225 artikulisanih građanskih zajednica – opština. Na njihovo mesto ustanovljena su 163 nova, civilizacijski neartikulisana opštinska uzgajališta za ljude, namenjena celokupnom stanovništvu. Time su ljudi stavljeni pod neposredno starateljstvo države, što će reći: izloženi sistematskom potiskivanju osećanja odgovornosti; ili, što je isto - od malena izloženi usađivanju osećanja i razmišljanja da sigurnost nema cenu. I dan danas je, nakon tolikih godina i decenija, 4.705 naselja i 7,5 miliona stanovnika Srbije strpano u tih 160-tak laboratorija za proizvođenje straha od preuzimanja rizika. I dan danas su u Srbiji lokalni uslovi za izgrađivanje odgovornog odnosa čoveka prema životu - 30 puta gori od onih koji, na primer, postoje u Češkoj; 20 puta gori od postojećih u Švajcarskoj; 15 puta gori od onih koji postoje u Austriji, itd.

U takvim okolnostima, kada one male, istinske, lično pojmljive, samonikle, raznolike, jedinstvene društvene grupe žive pod okupacijom državnog egalitarizma, onda se zajednica nalazi u kavezu, društvo u bunilu, a pojedinac u procepu između sistema i života. U takvim okolnostima, gde je pojedincu onemogućeno da živi kroz grupu, a naređeno da živi kroz državu, jedino što stvarno može da živi, to je paničan strah od preuzimanja sopstvene odgovornosti za sopstveni život. U takvim okolnostima, gde nema, niti može da ga bude, osećanja odgovornosti, ili kriterijuma odgovornog ponašanja, najneodgovorniji su u poziciji da nesmetano zaposedaju životni prostor, okupirajući ga na način koji se, zapravo, stalno i iznova obnavlja kao sve ono što je moglo da bude izbegnuto, a nije (samozvani očevi nacije, očevi nacije - manipulatori, ratovi, izopštenost iz međunarodne zajednice, diletantska tranzicija, centralističko parazitiranje, tajkuni, korumpirani političari, lideri divljačkih hordi, narko – bosovi i sl.). U takvim okolnostima - ekonomska se

tranzicija odvija po scenariju preduzetničkog uzgajanja, a ne konkurisanja; politička – po scenariju uzgajanja višestranačkog jednoulja, a ne po građanskom samoprepoznavanju; društvena – po scenariju uzgajanja palanačkih metropolista, a ne po samoprepoznavanju. Sama se, pak, decentralizacija pretvara u akvarijum za uzgoj smicalica države glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj.

Samoživost nasleđenog uma

Kako izveštava Evropska Komisija, „u periodu od 2000. do 2006. godine nerazvijeni regioni EU – korisnici njenih strukturnih fondova zabeležili su rast BDP-a po glavi stanovnika 50% brži nego u ostatku EU, uz pad njihove stope nezaposlenosti od 3%“ (Mirić, 2010: 61). To je logična posledica uspostavljanja logične veze između tranzicije i decentralizacije, tj. kada u borbi između solidarnosti i samoživosti pobjedi ovo prvo.

Kako izveštava srpska Vlada²⁾, u ovom periodu EU je poklonila Srbiji oko 5 milijardi evra, a da su pritom nerazvijeni korisnici srpskih „strukturnih“ fondova ostvarili višestruko sporiji rast od ostatka Srbije, uz porast njihove stope nezaposlenosti koji više ni statistika ne može da meri, ali i uz skoro prepolovljeno učešće glavnog grada u nezaposlenosti Srbije. I ovde je na delu solidarnost, samo na način kako se to shvata u državi glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj.

Naime, dok glavni grad živi u ubeđenju da su ovakva kretanja rezultat njegove sposobnosti, podaci pokazuju da je to ipak rezultat neprimerene solidarnosti. Kako stvari stoje, ispostavlja se da su najnerazvijenije sredine Srbije iskazale solidarnost prema svom glavnom gradu, tako što su se: i solidarno odrekle svog učešća u pomenutom poklonu EU; i solidarno smanjile svoje učešće u investicijama nacionalnog Fonda za razvoj za 55%, sve vreme duboko saosećajući sa potrebom svog glavnog grada za isto tolikim povećavanjem njegovog učešća u ovim investicijama.

Svakako, to ne predstavlja ništa drugo, do logičnu posledicu upravo neuspostavljanja logične veze između tranzicije i decentralizacije, do čega dolazi kada u borbi između solidarnosti i samoživosti pobjedi ovo drugo. Danas, kada država traži od najnerazvijenijih da budu žiranti za državne kredite za mostove i metroe, koji ove druge inače savršeno ne zanimaju, onda se to pitanje zbunjujuće postavlja kao pitanje solidarnosti. Zato što se, u takvim situacijama, država glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj postavlja tako kao da može da bira između tranzicije i decentralizacije. Pa da ovde uzme malo od tranzicije Slovačke, onde malo od tranzicije Češke, tamo malo od tranzicije Mađarske, i tako redom do sledeće prilike, do sledećeg službenog puta koji treba da se opravda. I da joj se, za sve to vreme, može bez decentralizacije, tj. sa pričom - da nema gotovih rešenja; da se i opštine u Evropi ukupnjuju; da su se Hrvati prvo usitnjavali a sad to menjaju; da treba biti odmeren i ne dozvoliti politizaciju ovog pitanja; da će sve to eskalirati u

pojavu lokalnih kabadahija (kao da su ovi nacionalni manja glavobolja), da na lokalnu nema kapaciteta, itd. Isto tako, kada najnerazvijeniji pokrenu pitanje državnog zaduživanja radi rešavanja problema nezaposlenosti koji ne mora da bude prioritetan problem razvijenih, to pitanje se, opet zbunjujuće, postavlja kao pitanje solidarnosti, Zato što se i u toj situaciji država glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj postavlja kao da je solidarni centralizam moguć. Pa da se onda može, kao prilikom davanja pričesti, malo dati ovde, malo tamo, a prilog zadržati za ovozemaljskog sebe, dok se drugima nudi onozemaljsko blaženstvo.

Centralistička tranzicija je samoživa, a solidarni centralizam nemoguć, to je jasno svima, pa to mora da bude jasno i državi glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj. Ali, očigledno je da to nije u njenom interesu. No, to već nije njen problem. To je problem građana Srbije.

Prevara palanačkog metropolizma

„Matematički izgledi da dva čoveka budu slična procenjuju se na 1 : 250 milijardi, ako su ljudi od istih roditelja, i praktično nikakvi, ako su od različitih roditelja“ (DeRougemont, 1989: 208). Za srpske tranzicioniste, pa i mnoge decentraliste, matematički i biološki dokazi o našim međusobnim razlikama nemaju nikakvu važnost.

Sablazan srpske tranzicije ne sastoji se u tome što vlast primorava pojedinca da plaća državno kloniranje života po sistemu „ključ u ruke“; već u tome što ga vara u pogledu njegovih stvarnih potreba. Jer je ovde reč o nečemu mnogo dubljem. Radi se o nečemu što vodi gubitku instikta samoodržanja i autoregulacije. Kada političar nameće ljudima uverenje da nemaju „kapacitete“ da se sami bave izgrađivanjem svojih lokalnih načina života, onda manji problem predstavlja licemerje priznavanja poreske, a osporavanja upravljačke sposobnosti ljudima. Suštinski problem je u tome što taj političar time obesmišljava slobodu osobe kao fundamentalnu civilizacijsku vrednost, a u prvi plan stavlja kolektivnu moć koju je država konfiskovala. Suština problema je zapravo u tome, što se ljudima na taj način uzima tlo pod nogama. Jer im se nameće uverenje da je njihova prirodna potreba za sopstvenim načinom života - besmislena.

Najveća opasnost pritom preti od onih, koji žive u stalnom procepu između zaslepljenosti tuđim i postidečnosti sopstvenim načinom života. Palanački metropolizam predstavlja paradigmu za takav odnos prema životu, i, na žalost, društvenu istinu dosadašnje srpske tranzicije i decentralizacije. Nije na odmet podsetiti se i na ovom mestu DeRougemona, koji doslovce kaže „Vidim arhitekta, poput Doxiadisa, koji piše: Iskustvo nas poučava da jedino celine manjih dimenzija mogu biti shvaćene od njihovih stanovnika te da im jedino takve mogu ponuditi okvir ugodnog života male urbane ćelije, po ljudskoj meri od 50.000 žitelja (DeRougemont, 1989:

353). Ili „ Da li je moguća sistematska evakuacija megalopolisa u nove gradove, od po pedesetak hiljada svaki, kako preporučuju naši najbolji urbanisti? Da li bi bilo uputno upozoriti stanovništvo velikih gradova na opasnosti od potresa koji im prete u vremenskom razmaku što ga, već sada, nauka može predvideti? ... proračuni bi pokazali da bi izgradnja dvesta novih gradova manjih dimenzija koštala, s finansijske strane, manje od budžetskog dolevanja, kap po kap, radi spašavanja jednog jedinog megalopolisa na umoru a, u isto vreme, to bi omogućilo da se suočimo s ozbiljnim problemom, ma koliko on bio neprimeren brojčanom iskazivanju, s problemom degradacije ljudskih odnosa u vrtoglavici od prevelikih dimenzija, u društvenoj praznini usamljenih gomila“ (DeRougemont,1989: 262; 263). Ili „Da li je potrebno podsetiti da su najznamenitija ostvarenja evropske kulture nastala u lokalnim žarištima? Padova, manje od tri hiljde stanovnika, u vreme Giotta, nije samo Giotto već i averoizam. Firenca nije samo Botticelli i neo-platonizam, već i Savonarola i pred-Reformacija, ne samo Machiavelli i rasprava o Čoveku. Weimar nije samo Goethe i Schiller već i Jensko sveučilište, a otuda i nemačka filozofija A da li su i dvorovi vojvodstva Ferrare, Mantove, Milana. Urbina; Venecija, Gent, Ženeva, Toledo, Montpellier, Coimbre, Oxford, Getingen.... evropskog kroja? Ne znam. Oni su stvarali Evropu, onu najsitniju – Evropu kulture“ (DeRougemont, 1989: 306).

Na sreću, srpski tabor Slobode, koliko god bio u povelju – on postoji. Budućnost pripada njemu. To neće moći da spreče ni palanački metropolisti države glavnog grada koja je svima ostalima prinudni izvršitelj. Niti iko drugi.

fusnote

- 1) Vesti B92, 12.03.2009: Grad Beograd ima za 58% veći fond isplaćenih zarada nego ostatku Srbije, iako u Beogradu živi čak 60% manje stanovnika nego u centralnoj Srbiji. U najužem centru grada se... prema statističkim podacima, zarađuje 650 puta više nego na jugu Srbije.
 - 2) Ocene su izvedene na osnovu podataka sadržanih u dokumentima:Strategija privrednog razvoja RS za period 2006 – 2012; Strategija regionalnog razvoja RS za period 2007 – 2012; Nacionalna strategija zapošljavanja 2005 – 2010.
-

LITERATURA:

1. De Rougemont, Denis. 1989. *Budućnost je naša stvar* Beograd, NIRO „Književne novine“;
2. Hajek, Fridrih August fon. 2002. *Pravo zakonodavstvo i sloboda* Podgorica, CID; Beograd, Službeni list SRJ;
3. Klajn, Ivan i Šipka, Milan. 2008. *Veliki rečnik stranih reči i izraza* Novi sad, Prometej ;
4. Mirić, Ognjen. 2010. *Regionalna politika Evropske Unije kao motor ekonomskog razvoja* Loznica, Mladost group doo;
5. Pejić, Irena. 2007. *Regionalizam novi društveni okvir*, Niš, Centar za regionalnu politiku i Hans Zeidel Stiftung

Srđan Dimitrijević, građanin

U Leskovcu, 28.02.2011. godine

Ovaj tekst je uvršten u zbornik radova pod zajedničkim nazivom „Dometi tranzicije – od socijalizma ka kapitalizmu“, Fridrich Egbert Stiftung, 2011, Beograd